

ביאור הדף מסכת מנחות דף ג'

לעיל שאלה הגמרא לדעת רבה הסובר שלרבי שמעון כהן שחשב מחשבה וניכר אחרת ממעשיו היא אינה פוסלת. שאם כך אדם שחשב על עולת העוף שהיא חטאת העוף בשעת מליקתה היא לא תיפסל, כי את עולת העוף מולקים למעלה במזבח על הסובב, ואת חטאת העוף מולקים למטה, ואם כך מעשיה מוכיחים שמחשבתו אינה נכונה, ומדוע היא פסולה.

וענתה הגמרא שאין זה נחשב שמעשיה מוכיחים, כיון שהדין הוא שמליקה כשרה בכל מקום במזבח.

ושואלת הגמרא שאמנם מליקה כשרה בכל מקום במזבח, אך מיצוי דם העולה כשר רק למעלה מחוט הסקרה, ואם כן עולת העוף שמיצה דמה למעלה לשם חטאת העוף תרצה לבעליה, כיון שמעשיה מוכיחים עליה שהיא עולת העוף, כי את דם חטאת העוף מזים למטה ולא ממצים למעלה.

ועונה הגמרא שאין זה נחשב שמעשיה מוכיחים כיון שיתכן שיאמרו שבאמת זהו חטאת העוף אלא שהוא ממצה כעת את הדם לאחר שהזה, והדין הוא שמיצוי לאחר ההזאה בחטאת העוף כשר בכל מקום במזבח.

שואלת הגמרא שלדעת רבי שמעון כהן שהזה דם של חטאת העוף מתחת חוט הסיקרא לשם עולת העוף, היא לא תיפסל אלא תרצה, כי מעשיה מוכיחים שהיא חטאת העוף ולא עולת העוף, שהרי הזה אותה למטה באופן של הזאה, ולא למעלה במיצוי.

ועונה הגמרא שבאמת כך יוצא הדין לפי רבה בדעת רבי שמעון, ומה שאמר רבי שמעון שבמנחות מעשיה מוכיחים ולא בזבחים, כוונתו שאין המנחות דומות לזבחים, אבל בעופות באמת יתכן שאף בהם מעשיו יוכיחו והעוף לא יפסל במחשבת שלא לשמו.

ומוסיפה הגמרא לשאול לדעת רבה שהסיבה שמנחות לא נפסלות במחשבה לדעת רבי שמעון היא כיון שמעשיהם מוכיחים עליהם איזה מנחה הם. שאם כך אף בזבחים, אם אדם שחט קדשי קדשים בצפון לשם קדשים קלים, הם ירצו, כי ממה ששחט אותם בצפון ולא בשאר העזרה, מוכח שהם קדשי קדשים שדינם להישחט בצפון.

ודוחה הגמרא שאין הוכחה בדבריו, שהרי אף קדשים קלים יכולים להישחט בצפון, ואמנם הם לא חייבים להישחט בצפון אלא יכול לשחטם בכל מקום בעזרה, אבל עדיין מקומם הוא גם בצפון.

ושואלת הגמרא להפך שאם כך אדם ששוחט קדשים קלים לשם קדשי קדשים בדרום, יוכח ממעשיו שהם קדשים קלים ולא קדשי קדשים, וירצו לבעלים, כי אם הם היו קדשי קדשים היה שוחטם בצפון.

ודוחה הגמרא שאין זו הוכחה, כי יתכן שהם באמת קדשי קדשים, אלא שהוא עבר על ההלכה ושחטם בצפון.

ומקשה הגמרא שאם כך גם אדם שהקריב מנחת מחבת לשם מנחת מרחשת נגיד שאין מעשיה מוכיחים, כי באמת המנחה היא מרחשת ומה שמקריב אותה במחבת זה כי הוא עובר על ההלכה שצריך להקריבה במרחשת.

ועונה הגמרא שעדיין מעשיה מוכיחים כי אם למעשה הוא הקריב אותה במרחשת הרי שהיא באמת מנחת מרחשת, ואפילו אם נדר להביא במחבת אם הביאה במרחשת הרי היא מנחת מרחשת.

וכפי שנאמר במשנה שהאומר הרי עלי מנחה במחבת והביא במרחשת, או שאמר הרי עלי מנחה במרחשת והביא במחבת, מה שהביא הביא וידי נדרו לא יצא.

שואלת הגמרא שהרי יש אופן שהמנחה כן פסולה, וזה באופן שאמר הרי עלי להביא זו במחבת שאז אם הביאה במרחשת שנינו במשנה שהיא פסולה, ואם כך אין כאן מעשיה מוכיחים עליה כי יתכן שהוא אמר הרי זו להביא באופן אחר, וממילא המנחה צריכה להיות פסולה.

ועונה הגמרא שמה שהמנחה פסולה באופן כזה זה רק לדעת חכמים, אבל לדעת רבי שמעון באמת אף באופן כזה הוא המנחה כשרה והוא יוצא ידי נדרו. כי לדעתו אין הבדל בין אם אמר זו או אמר עלי, המנחה נקבעת לפי האופן שהוא הביא אותה בפועל, ולכן שייך לומר שמעשיה מוכיחים עליה.

שואלת הגמרא לפי מה שביאר רבה בדעת רבי שמעון שהיכן שמעשיו מוכיחים שמחשבתו אינה נכונה הקרבן כשר ומרצה לבעליו, אם כך מצינו עוד אופנים כאלו. וכגון אדם ששחט קרבן עולה לשם קרבן חטאת, שמעשיו מוכיחים שהקרבן אינו חטאת, כי חטאת באה מבהמה נקבה, ועולה רק מהזכרים.

ועונה הגמרא שיש אופן שחטאת באה אף היא מזכר, במקרה של נשיא שחטא.

ושואלת הגמרא שעדיין אם חשב הכהן לשם חטאת יחיד, הרי מבואר במחשבתו שהקרבן אינו חטאת של נשיא, וכיון שהקרבן הוא זכר וחטאת יחיד באה נקיבה, מדוע לא אומרים שמעשיו מוכיחים והקרבן כשר.

ועוד שואלת הגמרא שאף חטאת יחיד ששחטה לשם עולה תרצה לבעליה, כי מעשיה מוכיחים שהיא חטאת ולא עולה, כי עולה באה רק מהזכר, וכאן הוא מקריב נקיבה.

ומנסה הגמרא לתרץ שהנקבות של החטאת מכוסה בזנבה ולכן אין זה ניכר. אך דוחה הגמרא שהרי כל זה דווקא בכבשה, אבל בשעירת עיזים שאין לה זנב ניכר שהיא נקיבה.

ולכן אומרת הגמרא שאין דעתם של אנשים להבדיל בין זכרים לנקיבות ולכן אין זה נחשב שמעשיו מוכיחים.

עוד שואלת הגמרא לדעת רבה שלפי רבי שמעון קרבן פסח ששחטו לשם אשם ירצה, כי קרבן פסח בה רק מצאן דהיינו כבש או עז, בני שנה, ואשם בה רק מכבש בן שנתיים.

ועונה הגמרא שיש גם אשם נזיר ואשם מצורע שהם באים מכבש בן שנה, ולכן לא מוכח שהקרבן אינו אשם, כי יתכן שהוא אשם נזיר או מצורע.

ושואלת הגמרא שעדיין לכה"פ באופן שהוא אמר בפירוש שהוא שוחט את הפסח לשם אשם גזילות או מעילות, שבא בן שנתיים שהקרבן יהיה כשר, כי מוכח ממעשיו שהקרבן הוא פסח בן שנה ולא אשם גזילות או מעילות בן שנתיים.

ועוד שואלת הגמרא שעדיין יש מקרה הפוך שמוכח שלא כמחשבתו, וכגון שאדם חשב בעבודות קרבן אשם גזילות ומעילות שהם באים בני שנתיים, לשם קרבן פסח שבה בן שנה, שכאן מוכח ממה שהקרבן בן שנתיים שהוא אינו פסח.

ועונה הגמרא שאנשים אינם מבחינים בין קרבן בן שנה לבין שנתיים, כי יש בן שנה שנראה כמו בן שנתיים, ויש בן שנתיים שנראה כמו בן שנה, ולכן אין זה נחשב שמוכח ממעשיו שלא כמחשבתו.

שואלת הגמרא שקרבן עולה או חטאת נשיא שקרב משעיר עיזים ששחטו לשם אשם ירצה, כי אשם בא רק מהכבשים, ולא משעיר עיזים.

ועונה הגמרא שיכולים לטעות ולחשוב שהשעיר הוא כבש זכר.

ושואלת הגמרא שבקר כגון עגל ופר שבאו לקרבן כגון עולה, ושחטן לשם פסח ואשם ירצו, כי אין עגל ופר בקרבן פסח ואשם, אלא הם באים רק מן הצאן.

ועונה הגמרא שאכן באופן כזה הם באמת ירצו, ומה שאמר רבי שמעון שבזבחים אינו כמו במנחות, והם לא מרצים במחשבת שלא לשמו, הכוונה לרוב הזבחים ולא לכולם.

עמוד ב'

ורבא תירץ על הקושיא לעיל בסתירה בין הברייתות בדעת רבי שמעון, שדעת רבי שמעון שהקומץ מנחה לשם מנחה אחרת הקרבן כשר ועולה לבעלים לשם חובה, כי נאמר בפסוק "וזאת תורת המנחה" ומשמע שיש תורה אחת לכל המנחות, אבל הקומץ מנחה לשם זבח היא לא עולה לבעלים לשם חובה, כי לא הוזכר זבח בפסוק "וזאת תורת המנחה", וממילא הברייתא שאומרת שלדעת רבי שמעון המנחה כשרה ועולה לבעלים זה באופן שחשב עליה לשם מנחה אחרת, אבל הברייתא שאומרת שאף לרבי שמעון המנחה נפסלת במחשבה או לכה"פ אינה עולה לבעלים זה באופן שחשב על המנחה לשום זבח, שאז המנחה נפסלת.

ושאלת הגמרא שהרי בברייתא התבאר שהסיבה שלדעת רבי שמעון מנחה אינה נפסלת במחשבה זה מפני שמעשיה מוכיחים עליה, ואם כך אף אם חשב על מנחה לשם זבח צריך שתהיה כשרה, שהרי מעשיה מוכיחים עליה שאינו כן.

ועונה הגמרא שלדעת רבא כוונת הברייתא לומר שאפילו שמעשיה מוכיחים עליה אחרת ממה שחושב, ואם כך זה סיבה **לפסול** את המנחה, כי רואים שמכזב, למרות זאת כיון שנאמר בפסוק "וזאת תורת המנחה" לומדים שהמנחה כשרה.

ומה שהוסיפה הברייתא שבזבחים אינו כן הכוונה שאף שבזבחים שחיטה אחת לכולן ולא ניכר שהוא מכזב, ולכן היה צד להכשיר בהם, למרות זאת כיון שנאמר "וזאת תורת המנחה" דווקא במנחה ולא בזבח הם לא עולים לבעלים לשם חובה.

שואלת הגמרא אם לדעת רבא רבי שמעון לומר מהפסוק "וזאת תורת המנחה" שמנחה אינה נפסלת במחשבה על מנחה אחרת, הרי נאמר גם בפסוק "וזאת תורת החטאת", ואם כך חטאת ששחטה לשם חטאת אחרת תהיה כשרה, וכגון חטאת שבאה על חטא של אדם שאכל דם, אם חשב עליה לשם חטאת שבאה על איסור חלב, או לשם חטאת שבאה על עבודת כוכבים, או נזיר או מצורע, תרצה, כי נאמר בפסוק "וזאת תורת החטאת" ומשמע גם כאן שתורה אחת לכל החטאות.

ועונה הגמרא שאכן לדעת רבי שמעון באופן כזה החטאת תהיה כשרה, ולדעת חכמים שחולקים על רבי שמעון אמר רבא שיש אופנים שכשרה ויש אופנים שפסולה.

שאם חשב על חטאת הבאה על איסור חלב לשם חטאת דם או חטאת עבודת כוכבים, כשירה. אבל אם חשב עליה לשם חטאת נזיר או לשם חטאת מצורע היא פסולה כי יחד עם חטאת נזיר ומצורע קרב גם קרבן עולה, ויכולים לטעות ולחשוב שהוא שחט את החטאת לשם עולה, (או שכיוון שאינם באים לכפר אלא להתיר אינם נחשבות כעולה).

ומביאה הגמרא שרב אחא בנו של רבא חולק עליו, ולדעתו חטאת ששחטה לשם חטאת אחרת תמיד פסולה, כי נאמר בפסוק "ושחט אותה לחטאת", ומשמע שצריך שתהיה מחשבתו לשם אותה החטאת שחייב בה.

ורב אשי תירץ על הקושיא לעיל בסתירה בין הברייתות בדעת רבי שמעון שמה שאמר רבי שמעון שאם חשב על המנחות שלא לשמם מרצות לבעליהם, מדובר שהוא חשב שמחבת זו תהיה מרחשת, ומה שאמר רבי שמעון שמנחות שחשב עליהם שלא לשמם לא מרצות, מדובר שחשב שמנחת מחבת זו תהיה מנחות מרחשת.

ומבאר רב אשי שאם חשב רק הריני קומץ מחבת זו לשם מרחשת, כיון שהוא חושב על הכלי בלבד, מחשבה בכלי אינה פוסלת את המנחה. אבל אם חשב במנחת מחבת לשם מנחת מרחשת, הוא חושב על המנחה עצמה, ומחשבה במנחה פוסלת.

שואלת הגמרא שהרי בברייתא שנינו שאמר רבי שמעון שהסיבה שהמנחה כשירה כי מעשיה מוכיחים עליה, ואילו לדעת רב אשי מה שמעשיה מוכיחים עליה זה סיבה לפסול את המנחה, כי מוכח שלא כמעשיו.

ועונה הגמרא שבאה הברייתא לומר שאם חשב על מחבת לשם מרחשת, אפילו שמעשיה מוכיחים שלא כדבריו וזה סיבה לפסול את המנחה, המנחה כשרה, כי מחשבה בכלי אינה פוסלת.

ומבאר הגמרא שמה שהמשיכה הברייתא לומר שאבל בזבחים אינו כן, כוונתה שאפילו שבזבחים מעשיה אינם מוכיחים כי שחיטה אחת לכולן וזריקה אחת לכולן וקבלה אחת לכולן, למרות זאת כיון שהוא חושב בזביחה שפוסלת בה המחשבה, הקרבן פסול.

ושאל רב אחא בריה דרבא את רב אשי מדוע אם חשב במנחה בלא שמן, שהיא חריבה, שחריבה זו תהיה לשם בלולה מדוע המנחה כשרה לדעת רבי שמעון, הרי אין כאן מחשבה על כלי, אלא על המנחה עצמה שהיא חריבה בלא שמן, או שהיא בלולה בשמן, ומדוע כאן המנחה כשרה.

והשיב לו רב אשי שכיון שהוא לא אמר שחושב על מנחה חריבה זו לשם מנחה בלולה, אין משמעות מחשבתו במחשבה על מנחה, אלא כאילו אמר הריני קומץ מנחה זו לשם דבר אחר בלול ותו לא.

ושאל אותו רב אחא בריה דרבא, שאם כך אף אם חושב על המנחה לשם שלמים נאמר שכוונתו לשם שלמים סתם, ולא לשם קרבן שלמים.

והשיב לו רב אשי שבשלמים הזבח עצמו נקרא שלמים שהרי נאמר בפסוק "המקריב את דם השלמים", ו"הזורק את דם השלמים", אבל כאן המנחה לא נקראת בלולה, אלא בלולה בשמן, שנאמר בפסוק "וכל מנחה בלולה בשמן".

ואומרת הגמרא שרבא ורב אשי לא רצו לבאר כדעת רבה כי הוקשה להם סברתו שמחשבה שניכר ממעשיו אחרת ממנה אינה פוסלת, ולדעתם אדרבה מה שניכר ממעשיו שלא כמחשבתו זה סיבה לפסול את הקרבן.

ורבה ורב אשי לא ביארו כדעת רבא כי לא משמע להם מהפסוק "וזאת תורת המנחה" ללמוד ממנו שתורה אחת לכל המנחות.

ורבה ורבא לא ביארו כרב אשי כי הוקשתה להם קושייתו של רב אחא בריה דרבא, מדוע אף במנחה חריבה לשם בלולה מכשיר רבי שמעון.

